

PAGINA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR

Iuliana BABIN

TEATRUL POPULAR DIN MOLDOVA ȘI UCRAINA
ÎN CONTEXTUL VALORIFICĂRII PATRIMONIULUI ETNOCULTURAL COMUN

DOI: 10.5281/zenodo.3595162

Rezumat

Un capitol aparte al creației folclorice și al *patrimoniului cultural* imaterial îl constituie *teatrul popular*. Mai mulți cercetători științifici din cele trei țări (Moldova, România și Ucraina) se ocupă de analiza acestui *fenomen cultural*. În secolele XIX-XX teatrul popular românesc este în vizorul cercetătorilor C. Negruzzi, V. Alecsandri, T. Burada, G. Botezatu, P. Dulfu, G. Spătaru, G. Bostan, N. Băieșu ș.a. Complexul tradițiilor și riturilor „*Malanca*” de la frontiera moldo-ucraineană este prezentată de cercetători contemporani: A. Cojoleanco, O. Harcișin din Ucraina, E. Cojuhari, V. Cojuhari din Moldova. *Obiceiurile de iarnă* se desfășoară într-un timp și într-un loc bine determinate, conform unui scenariu cunoscut de întreaga colectivitate, prin antrenarea folclorului muzical, coregrafic și literar, dar și prin folosirea unor obiecte magico-simbolice, a unei vestimentații specifice. Motivele teatrului popular se trag din perioada de până la creștinism, de la credința omului în reîncarnarea sufletului uman în animale. Personajele zoomorfe sunt: Capra, Căluțul, Ursul, Cocostârcul, Berbecul, Vulpea. Mersul cu *Capra* este numele dat unui dans tradițional românesc practicat de Anul Nou. Alaiul „*Malanca*” s-a constituit pe teritoriul Moldovei în rezultatul unor relații etno-culturale. Caracteristic pentru alai în genere, și pentru alaiul „*Malanca*” e numărul mare de participanți.

Cuvinte-cheie: obiceiurile de iarnă, teatrul popular, jocul „*Capra*”, alaiul „*Malanca*”, măști zoomorfe, interferențe culturale, patrimoniul etnocultural.

Резюме

Народный театр в Молдове и Украине в контексте освоения общего этнокультурного наследия

Особым компонентом молдавского народного творчества и нематериального культурного наследия является *народный театр*. Многие ученые Молдовы, Румынии и Украины занимаются анализом этого *культурного феномена*. В XIX–XX вв. *феномен народного театра* находится в поле зрения К. Негруцци, В. Александри, Т. Бурада, Г. Ботезату, П. Дулфу, Г. Спэтару, Г. Бостана, Н. Бэешу и др. Комплекс традиций и обрядов *Маланка* на молдавско-украинской границе представлен в трудах современных исследователей: А. Кожолянко, О. Харчишина (Украина), Е. Кожухарь, В. Кожухарь (Молдова). *Зимние обычаи* практикуются в определенное время и в четко обозначенном месте, по сценарию, известному всему коллективу, с привлечением музыкального сопровождения, хореографического и литературного фольклора, а также с

использованием магико-символических предметов, специфических костюмов. Мотивы *народного театра* берут свои истоки с дохристианских времен и веры человека в переселение человеческой души в животных. Зооморфными персонажами являются: Коза, Лошадь, Медведь, Аист, Баран, Лиса. Шествие с *Козой* – традиционный румынский танец, практикуемый в канун Нового года. Для *Маланки*, как и для шествий в целом, характерно большое количество участников.

Ключевые слова: зимние обычаи, народный театр, игра «*Коза*», шествие «*Маланка*», зооморфные маски, культурные взаимовлияния, этнокультурное наследие.

Summary

Folk Theater from Moldova and Ukraine
in the context of valorization of the common
ethno-cultural heritage

A special component of Moldovan art and intangible cultural heritage is the folk Theatre. Several scientific researchers from the three countries (Moldova, Romania and Ukraine) are dealing with the analysis of this cultural phenomenon. In the XIX–XX centuries the phenomenon of folk Theatre is mentioned by K. Negruzzi, V. Alexandri, T. Burada, G. Botezatu, P. Dulfu, G. Spataru, G. Bostan, N. Bayeshu and others. The complex of traditions and rites of Malanka on the Moldovan-Ukrainian border is represented by modern researchers: A. Kozholyanko, O. Kharichishin from Ukraine, E. Kozhuhari, V. Kozhuhari from Moldova. Winter customs are held at a certain time and in a well-defined place, according to the scenario known to the whole team and by the preparation of musical, choreographic and literary folklore, as well as using magic-symbolic objects, specific clothing. The motives of the folk Theatre originate since pre-Christian times and human faith in the relocation of the human soul to animals. Zoomorphic characters include: goat, horse, bear, stork, arias and fox. The procession with “*Capra*” is a traditional Romanian dance practiced on the eve of the New Year. For “*Malanka*”, as well as for the processions in general, a large number of participants is characteristic.

Key words: winter customs, folk Theater, game “*Capra*”, procession “*Malanka*”, zoomorphic masks, cultural interferences, ethno-cultural heritage.

Astăzi problema conservării patrimoniului etnocultural a devenit foarte actuală în contextul integrării europene și multiculturalismului. Legendele biblice, tradițiile folclorice, sărbătorile calendaristi-

ce, teatrul popular – toate acestea constituie un fond profund de cultură națională, care a venit din trecutul preistoric și a îmbogățit cursul vieții cotidiene [12, pp. 10-12].

Atât în Ucraina, cât și în Republica Moldova, tradițiile populare și sărbătorile de iarnă au fost unul din principalele subiecte de cercetare ale savanților (istorici, pedagogi, culturologi și etnologi) pe parcursul mai multor decenii [1, 2; 4; 5; 6; 10; 12; 15; 20-25; 31].

Mai mulți cercetători științifici din cele trei țări (Moldova, România și Ucraina) se ocupă de analiza acestui fenomen cultural. Dintre aceștia îi menționăm pe savanții ucraineni și ruși Franco I., Ucrainka Lesea, Vinogradov N., Voropai O., Vovc F., Harcișin O., Cojoleanco G., Moisei A., Berezovska V., Mironenco Ia., Scurativskii V., Belețchii A., Șuhevici V., Galica I., Verhratskii I., Dei O., Iațimirskii B., precum și pe cercetătorii români (din Moldova și România) – Băieșu N., Buzilă V., Cojuhari E., Cojuhari V., Filip Iu., Moisei L., Gavriliță L., Popovici Iu., Zelenciuc V., Postolachi E., Șofranschi Z., Ursu V. ș. a.

Deosebit de valoroase pentru noi pot fi materialele din Arhiva Institutului de Etnologie a Academiei de Științe a Ucrainei. Totodată, o serie de articole dedicate elucidării caracteristicilor regionale și opțiunilor locale ale festivităților de Anul Nou, și anume complexului tradițiilor și riturilor „Malanca” de la frontiera moldo-ucraineană la etapa actuală este prezentată de cercetători contemporani: dr. hab. în istorie Olexandr Cojoleanco («Маланка» в новогодней обрядности молдаван и румын Буковины»), dr. în filologie (folcloristica) Olga Harcișin («Регіональні особливості комплексу „Маланка” в зоні українсько-молдовського пограниччя (за фольклорними записами)») din Ucraina, dr. în pedagogie Ecaterina Cojuhari și dr. în istorie Victor Cojuhari («„Нісеніто” і „Трикрай” як регіональні варіанти новорічного обрядового комплексу „Маланка”» / pe baza materialului cercetărilor de teren/) de la Institutul Patrimoniului Cultural din Republica Moldova [28].

În sec. XX–XXI pe baza materialelor de expediție (anii 2005–2009), care s-au desfășurat în 40 sate/orașe (inclusiv sate ucrainene) din nordul Moldovei, cercetătorii ucraineni Harcișin Olga și Pastuh Nadejda au urmărit schimbări funcționale în cântecele de Anul Nou despre „Malanca” în contextul motivelor poetice. Cercetătoarea O. Harcișin a dezvăluit o semantică specific-nuntescă care ocupă un loc important în sistemul general al liricii de dragoste a ucrainenilor.

Întregul complex de rituri a fost studiat și reconstruit de etnologul O. Curocichin. Latura dramatică

a Malancilor din zona pruto-nistreană a fost studiată de G. Spotaru, partea muzical-poetică e dezvăluită de C. Cvitca, A. Ivanițkii și Ia. Mironenco ș. a.

Cu toate acestea urmează a fi examinate în continuare similitudinile și deosebiriile dintre tradițiile românești și ucrainene în mai multe zone etnografice. În prezentul articol analizăm originea, evoluția și prezentul teatrului popular în zonele limitrofe din nordul Republicii Moldova și Ucrainei.

Din istoricul teatrului popular

Cele mai vechi atestări ale unor forme de teatru popular în Moldova medievală din a doua jumătate a secolului al XVI-lea le aflăm din cronicile lui Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce și din lucrările lui Dimitrie Cantemir. Bunăoară, D. Cantemir descrie jocul zoomorf „Turca” astfel: „Poporul de rând... întăresc la un cap de cerb cu coarne mari o mască, care este cusută dintr-o pânză vărgată și e atât de lungă, încât acoperă picioarele celui ce o poartă. Pe această construcție se cațără alt om sub o mască de bătrân ghebos, și așa, însoțit de mulțimi de oameni, hoinăresc pe toate drumurile și pe la toate casele, săltând în jocuri” [6, p. 127].

Cât privește secolul al XIX-lea, se întâlnesc mențiuni despre teatrele populare la C. Negruzzi, V. Alecsandri etc. O contribuție de mare valoare la studierea teatrului popular o aduce T. Burada în „Istoria teatrului în Moldova” (1915) [5]. De studierea fenomenului teatrului popular s-au preocupat G. Botezatu, P. Dulfu, G. Spătaru, G. Bostan, N. Băieșu, Iu. Filip.

În Ucraina teatrul popular însă are denumirea tradițională *vertep*. El este analizat în lucrările semnate de Kiseli O., Franco I., Vovc F. ș. a.

Jocul cu măști zoomorfe

Din vechile practici magice, de invocarea duhurilor protectoare a rămas doar deprinderea omului de a mima – frumos stilizat ritmic – comportamentul animalelor în fața cărora mai înainte se închina. Dovadă sunt jocurile cu măști zoomorfe – „Cerbul”, „Capra”, „Berbecul”, „Ursul”, „Calul” ș. a. În centrul jocurilor cu măști este dansul ritmic al personajului zoomorf. Jocurile cu măști zoomorfe au o mulțime de variante, iar personajele umane care îi însoțesc sunt Ciobanul, Moșneagul – însoțitorii caprei; Baba, Fierarul – însoțitorii ursului; Căpitanul, Generalul – ai calului; Vânătorul – al cerbului. În aproape toate jocurile cu măști zoomorfe apare personajul Țiganul.

Tradiția „Capra” în context comparativ

Acest obicei a fost menționat prima dată în *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir. Este interesant că în diferite regiuni din Republica Moldova și din România, jocul Caprei poartă denumiri diferite. Astfel, există denumirea „Cerb”, „Brezaie”, „Bourita” (în Oltenia, Transilvania). La români ri-

tualul străvechi are legatură *simbolico-alegorică* – îngroparea Anului Vechi și renașterea celui Nou. Aici, însă, intervin personaje noi, precum doctorul (ori țiganul).

În mitologia greacă și latină *Capra* simbolizează fertilitatea. Ea a fost considerată de romani ca animalul de cult care dă semne dacă vremea va fi bună sau rea. Jocul „Caprei” (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea, vânzarea) la origine a fost un ceremonial de cult.

În cadrul sărbătorilor de iarnă există un ritual menit să aducă rodnicie anului, spor de animale, succes recoltelor.

„Capra” este cel mai răspândit și mai variat dintre jocurile zoomorfe. În acest context au niște trăsături comune o variantă moldovenească a jocului zoomorf „Capra” din reg. Cernăuți și o variantă ucraineană din reg. Niprului.

La ucraineni la începutul *Anului Nou* – *Щедрий вечір* – pe 13 ianuarie – se umblă cu „capra” de la casă la casă ca și la moldoveni.

Personajele variantei moldovenești sunt Ciobanul, Moșneagul, Lupul. În varianta ucraineană întâlnim personajul Motanul – cu o torbă pentru slănină. Personajele se maschează după imaginația omului. Aceleași motive sunt prezente în două variante – leșinarea, bocirea, învierea caprei. Descriem etapele jocului cu măști zoomorfe la ucraineni și la moldoveni.

1. *Permișiunea gazdei pentru colinda* (la ucraineni permișiunea o poți obține după ce rugămintea este repetată de 2-3 ori).

2. *Prezentarea personajului zoomorf.*

„Foaie verde de trifoi, „Наша козиця -
Asta-i capra de la noi. Вже стара птиця,

Foaie verde bob grăunte, Недавно з Києва
Asta-i capra de la munte...” З довгими кісьми...”

3. *Bocirea caprei în momentul când se prefacă moartă sau deochiată.*

„Capra tatei pestrițată, „Ой, устань, коза

Ce stai veșnic supărată, Та й струсися

Cu urechea pe obraz? По цьому дому,

Spune, capra, ai mâncat azi?” По господарю,
ізвелися!”

4. *Învierea caprei și urarea de bine găzdașilor.*

„La anul și la mulți ani! „Будьте здорові, з

Să vă fie de bine gospodari!” празником!”

Jocurile cu măști zoomorfe își realizează mesajul prin îmbinarea celor patru componente: recuzita, joc ritmic, pantomimă și text. Cel care poartă recuzita zoomorfă trebuie să aibă simțul ritmului bine dezvoltat, pentru a dansa virtuos după o melodie săltărească. „Capra” ascultă de strigăturile scandate, care-i indică anumite acțiuni: ori se culcă bolnavă, ori se întinde după colac, ori „îi împunge” pe vre-un spectator.

Alaiul

Tendința de îmbogățire a formulei de joc cu măști zoomorfe, de a satisface nevoia de fast a omului redă una din primele variante ale teatrului popular – *alaiul* (fără subiect încheșat). În alaiuri valoarea se pune mai mult pe pantomimă și pe textul bogat în elemente de umor. Sunt cunoscute alaiuri cu teme zoomorfe „Calul”, „Ciobanul judecat”.

Pentru a satisface nevoia de fast a omului pe lângă cei care umblau cu „Plugușorul” li s-au mai alăturat alte personaje: mirele și mireasa. Personajele noi în alaiul urătorilor au dat posibilitatea includerii unor elemente teatrale din ritualul nunții. Sunt cunoscute alaiurile sub denumirea „Nunta țării”.

În spațiul geografic unde moldovenii conviețuiesc cu ucraineni, alături de *Plugușor* existau jocurile cu măști zoomorfe. Astfel sunt cunoscute alaiurile sub denumirea „Malanca”. În alaiuri se realizează tot aceleași procedee ca și la jocurile cu măști zoomorfe: recuzita, dansul ritmic, pantomimă și textul. Dar în alaiuri se pune accent pe pantomimă, textul bogat în elemente de satiră și umor, recuzită variată.

Tratarea etimologică a cuvântului *Malanca* ne este propusă de mai mulți folcloriști. V. Cirimpei menționează: „un om sau un grup de oameni care, fiind travestiți, de obicei, ridicol, reprezintă felurite animale, demoni, personaje – oameni, cu acțiuni cvaziteatrale în cadrul unor manifestări folclorice” [7, p. 288].

A. V. Curocichin afirmă: „Denumirea «Melanca» sau «Malanca» provine de la numele sf. Melania, ziua căreia se sărbătorește la 31 decembrie conform calendarului bisericesc” [22].

I. P. Mironenco ne propune o altă variantă a sensurilor cuvântului *Malanca*: „În Ucraina de vest se spune Melanca, în Ucraina de est și în Moldova – Malanca. Acest cuvânt are mai multe sensuri: a) denumirea obiceiului; b) alaiul participanților; c) cântecul; d) personajul feminin în variantele moldovenești «Mălăncuța»” [22, p. 87].

Dar în texte ucrainene găsim și alte reprezentări (că „Melanca e de la Nistru”):

„Наша Меланка з Дністра була,
З Дністра воду ба й носила”.

Astfel, „Malanca” este un obicei practicat în ajun de Anul Nou. Sunt mai multe variante care explică proveniența acestui obicei foarte răspândit pe diferite arii culturale. Unii cercetători afirmă că „Malanca” ar fi o perpetuare milenară, provine din sudul Europei și este specifică grecilor și confirmă că obiceiul coboară din vremuri străvechi, de la daco-romani.

I. Galica și I. Verhratskii consideră că „Malanca” redă un ecou simbolico-mitic al credințelor păgâne, cultul divinității solare și semnul taurului.

Am ales o variantă moldovenească din s. Bârnova, Ocnița și o variantă din Ucraina, din partea dreapta a Niprului. Aceste variante sunt Mălâncile de flăcăi, unde participă circa 15 flăcăi (Anexa 1, 2). „Malanca” din s. Bârnova include 15 participanți, îmbrăcați în haine de ofițeri, printre ei sunt doi generali, doi țigani – paznicii Mălâncuței. „Malanca” din s. Cireș numără 15–20 de participanți, care se travestesc în Moșneag, Babă, Țigani, Urși. Varianta „Mălâncii” ucrainene numără peste 15 participanți: plugarul, secerătorul, moșneagul, ursul, capra, cocostârcul, țiganul, țiganca ș. a.

Personajele

În varianta moldovenească toți se îmbracă în haine de ofițeri (de la gradul inferior până la gradul superior) și doi generali. Mai sunt încă doi țigani socotiți paznicii „Mălâncuței”. În timpul cât „Malanca” umblă prin sat, unul merge înainte, iar altul merge în urma. Când toți se află în casă și joacă, ei rămân la poartă, luând seama să nu le amestece răuvoitorii. În varianta ucraineană unul din flăcăi, care știe bine să glumească, se maschează în Malanca [inf. Beșențova Nadejda, a.n. 1936, s. Gleadki, reg. Hmelnițki, Ucraina]. Malanca nu umblă singură, mai are și alte personaje: plugarul cu plugul, secerătorul cu secera, moșneagul, ursul, capra, cocostârcul, țiganul, țiganca și dracii cu cornițe. Toți – în cojoace pe dos, mascați cu argilă albă sau funingină. Alaiul umblă prin sat cu strigăte, glume, hohote. Țiganca dorește să ghi-cească, țiganul să schimbe caii, ursul dansează, capra cântă la vioară.

Primirea „Mălâncuței”

Varianta din s. Bârnova alege casa. Mai întâi intră generalii, care întrebă îngăduința stăpânilor, ce-i așteaptă din timp. În Bârnova încep a umbla cu „Malancuța” – în primul rând pe la cel care a pregătit toată „Malanca”, apoi pe la prietenii participanților și, în sfârșit, pe la casele fiecăruia din participanți [inf. Sava Mariana, 1980, r-nul Dubăsari, mun. Chișinău].

„Mălâncuța” ucraineană nu se duce în orice casă, ci numai în aceea, unde sunt fete mari. Întrând în casa, Malanca caută mătura pentru a împrăștia gunoiul sau varul nestrâns după văruiatul cuptorului. Astfel, există obiceiul să găsească lucruri nestrânse de gospodină. De aceea, se cântă colinda despre gospodina rea:

„Наша Маланка – неробоча,
На ній сорочка – парубоча
Люди ідуть на жнива,
А Меланочка – на пива...” (Anexa 2)

Scenariul

„Malanca” moldovenească începe cu o urătură tradițională, apoi se cântă cântecul Mălâncii. În „Malanca” ucraineană [inf. Gacman Dorina, reg. Cerna-

uti, Ucraina] cântecul despre gospodină se întrerupe pentru a înveseli gazda cu dansul caprei, apoi a plugarului. După aceea dansează secerătorul, dracii cu cornițe, creând veselie și o adevărată sărbătoare.

În „Mălâncile” moldovenești și ucrainene există variante pur feminine. Se strâng câteva fete mari, femei, se alege una care se face mireasa: i se pune o coroniță, este îmbrăcată în rochie albă – (Mălâncuța – mold.; Меланка – ucr.). Alta se îmbracă în mire: într-o pălărie, pantaloni, cizme – (Mălâncoiul – mold.; Василько – ucr.) [inf. Sava Mariana, a.n. 1980, r-l Dubăsari, mun. Chișinău].

Cântecul „Mălâncilor” este o creație poetică ce are circulație atât în satele moldovenești, mai ales în nordul republicii (r-le Briceni, Ocnița, Drochia și Râșcani, or. Bălți) [inf. Babin Olga, a.n. 1941, s. Răcăria (sat ucrainean), r-l Râșcani], cât și în cele ucrainene [inf. Sava Mariana, a.n. 1980, r-l Dubăsari, mun. Chișinău]. Variantele „Mălâncile” sunt bogate, vesele și au ca scop să înveselească omul. Personaje sunt caraghioase, produc glume și hohote din partea celor ce-i privesc.

Piese

A treia etapă a teatrului popular se numește **etapa superioară**. În această etapă sunt prezentate piesele (cu subiect încheșat). Această etapă nu are vechimea etapelor anterioare, nu are o tradiție atât de bogată. Este o etapă activă, practică de tineretul sătesc din diferite localități ale Moldovei, această etapă este condiționată de doi factori principali: tradiția teatrului popular de etapă inferioară și existența temelor în poezia populară.

Piese (cu subiect încheșat) sunt:

I. Tradiționale:

1. Voinicești „Gruia și Novac”.
2. Haiducești „Jianu”, „Bujor”, „Codreanu”, „Pintea”.
3. Istorice „Movila lui Burcel”.
4. Ostășești „Șoldan Viteazul”.

II. Contemporane:

„Partizanii”, „Anul”.

(Aceste piese sunt prezentate mai mult pe scenă).

Concluzii finale

Scopul prezentului studiu a fost analiza comparată a teatrului popular de Anul Nou în Moldova și Ucraina. Prin examinarea aspectelor etnografice putem remarca că, în tradițiile de Anul Nou se integrează cetele care umblă cu plugușorul, capra, ursul, împărații, babele și moșnegii, păpușarii, mirele și mireasa etc., care sunt foarte bogate în conținut.

Motivele teatrului popular se trag din perioada până la creștinism, de la credința omului în reîncarnarea sufletului uman în animale. Personajele zo-

omorfe sunt: *Capra, Căluțul, Ursul, Cocostârcul, Berbecul, Vulpea*. Mersul cu Capra este numele dat unui dans tradițional românesc practicat de Anul Nou. Capra este împodobită cât mai amuzant (cu bucăți de oglindă, lână, clopoței). Acest ritual a devenit important pentru agricultori. În timpuri străvechi capra a fost animal de cult. În mitologia greacă și latină ea simbolizează fertilitatea. De obicei, jocul Caprei este bine răsplătit de gospodari cu bani, colaci, mere, ciocolate.

Jocul cu măști zoomorfe „Capra” este prezentat și practicat atât în Moldova, cât și în Ucraina. Motivele identice în două regiuni, ca omorârea, leșinarea, bocirea, învierea, vânzarea sunt răspândite și variate. Însoțitorul Caprei la moldoveni, de obicei, este Ciobanul, în Ucraina este numit „Козовод”. Varianta ucraineană examinată în acest studiu are un personaj – „Motanul”, cel care strânge darurile, fapt, ce nu este în variantele moldovenesti [inf. Sava Mariana, a.n. 1980, r-l Dubăsari, mun. Chișinău] (sau o altă variantă „Михоноша”). În prezent, acest ritual (Mersul cu Capra) mai are rolul de a asigura buna dispoziție și amuzamentul celor ce participă, dar și celor care admiră jocul Caprei. Mai mult, interpreții caprei actualizează versurile și aduc diverse mesaje / urări de Noul An (dar și parodiarea vieții politice / familiale). De la zonă la zonă, jocul Căpriței este acompaniat de muzica ce este creată special de membrii grupului.

„Malanca” este un obicei practicat în ajun de Anul Nou, extins pe teritoriul Moldovei în rezultatul unor relații etno-culturale. Sunt mai multe variante care explică proveniența acestui obicei foarte răspândit pe diferite arii culturale. „Malanca” se află în etapa medie a teatrului popular numit alai, variantele ei sunt atât de multe ca și variantele jocurilor cu măști zoomorfe. Caracteristic pentru alaiul în genere, și pentru alaiul „Malanca” este numărul mare de participanți.

A treia etapă a teatrului popular se numește **etapa superioară** (practicată de tineretul sătesc din diferite localități ale Moldovei). În această etapă activă sunt prezentate piesele cu subiect încheat.

Complexul tradițiilor integrate în teatrul popular a acumulat în sine o simbioză a subiecților, a personajelor și a altor trăsături specifice. Dar, în ciuda influenței crescute a creștinismului, rădăcinile vii populare încă se simt palpabil.

Referințe bibliografice /References:

- Babin Iu. Obiceiurile în Ajun de Anul Nou în Republica Moldova și Ucraina. Implicații educaționale, reevaluarea valorilor. In: Educația din perspectiva valorilor. T. 13. Summa Theologiae. Ed. O. Moșin, I. Scheau, D. Opreș. Ediția a X-a. EIKON. București: EIKON, 2018, pp. 315-322.
- Babin Iu. Teatrul popular în Republica Moldova și Ucraina. In: Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în cercetare și educație. Conf. șt. națion. cu part. intern. a tinerilor cercetători. Chișinău: Notograf Prim, 2018, pp. 10-11.
- Băieșu N. Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă. Chișinău, 2008.
- Bolfosu S., Moisei L. Practici de valorificare a patrimoniului cultural în sistemul educațional. In: Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural național și universal în sistemul educațional. Culegere de studii. Ursu, V. (Ed.). Chișinău: Garomont-Studio, 2016, pp. 168-175.
- Burada T. Istoria teatrului în Moldova. Ediție și studiu introductiv de I. C. Chițimia. Chișinău: Hyperion, 1991. 584 p.
- Cantemir D. Descrierea Moldovei. Chișinău, 1992, p. 127.
- Creația populară. Chișinău, 1991, p. 226.
- Filip I. Primiți Căluțul? Teatru popular pentru școala medie. Chișinău: Literatura artistică, 1983. 160 p.
- Folclor din Bugeac. Alc. Gr. Botezatu, I. Buruiană, N. Băieșu ș. a. Chișinău: Știința, 1982.
- Folclor din Moldova. București, 1996, p. 288.
- Gavriliță L. Formarea culturii etnoartistice la elevi prin valorificarea didactică a teatrului popular. Teză de doctor în pedagogie. Univ. de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2017. 199 p.
- Moisei L. Ornamentul – fenomen artistico-estetic: Viziuni ontologice și estetice asupra ornamenticii țeșăturilor tradiționale. Chișinău: Pontos, 2017. 272 p.
- Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial din Republica Moldova. Coord. șt. Buzilă V. Vol. A. Chișinău: Lumina, 2012. 223 p.
- Ursu V. Patrimoniul cultural material și imaterial în cercetările științifice studențești. In: Revista de Etnologie și Culturologie. Vol. XXIII, 2018, pp. 31-39.
- Березовська В. Зимові свята молдаван Бессарабії у ХІХ столітті (за матеріалами «Кишинівських єпархіальних відомостей»). In: Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія «Історичні науки». Ізмаїл: ПБВ ІДГУ, 2017, с. 156-161. / Berezovs'ka V. Zimovi svyata moldavan Bessarabii u XIX stolitti (za materialami «Kishiniv's'kih jeparhial'nih vidomostej»). In: Naukovij visnik Izmajl's'ko-gu derzhavnogo humanitarnogo universitetu: zbirnik naukovih prac'. Seriya «Istorichni nauki». Izmajl: RVV IDGU, 2017, s. 156-161.
- Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. Прага: Український громадський видавничий фонд, б/р. / Vovk F. Studii z ukrayns'koj etnografii ta antropologii. Praga: Ukrayns'kij gromads'kij vidavnichij fond, b/r.
- Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1993, с. 53. / Voropaj O. Zvichai nashogo narodu. Etnografichnij naris. Kijv: Oberig, 1993, s. 53.

18. Зеленчук В. С. Очерки молдавской народной обрядности. Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1959. 97 с. / Zelenchuk V. S. Ocherki moldavskoi narodnoi obrjadnosti. Kishinev: Kartja moldovenjaska, 1959. 97 s.
19. Кауненко И. И., Каунова Н. Г., Иванова Н. В. Идентичность в системе этнопсихологического и этнологического знания в Республике Молдова. Кишинев: Б. и., 2015. 268 с. / Kaunenکو I. I., Kaunova N. G., Ivanova N. V., Identichnost' v sisteme jetnopsihologicheskogo i jetnologicheskogo znaniya v Respublike Moldova. Kishinev: B. i., 2015. 268 s.
20. Кисель О. Украинский вертеп. 1916. 79 с. / Kisel' O. Ukrainskij verterp. 1916. 79 s.
21. Кожоляно Г. Дослідження зимової календарної обрядовості молдаван у другій половині ХХ ст. In: Русин, 2010, № 2 (20), с. 142-147. / Kozholyanko G. Doslidzhennya zimovoj kalendarnoj obryadovosti moldavan u drugij polovini XX st. In: Rusin, 2010, nr. 2 (20), s. 142-147.
22. Мироненко Я. Молдавские и украинские новогодние песни. М., 1989, с. 87 / Mironenko Ya. Moldavskie i ukrainskie novogodnie pesni. M., 1989, s. 87.
23. Мойсей А. Зимові карнавальні традиції східнороманського населення Буковини. In: Етнологія, 2009, № 16, с. 157-169. / Mojsej A. Zimovi karnaval'ni tradicij skhidnoromans'kogo naseleण्या Bukovini. In: Etnologiya, 2009, № 16, s. 157-169.
24. Попович Ю. Молдавские новогодние праздники. Кишинев: Штиинца, 1974, 1978. / Popovich Yu. Moldavskie novogodnie prazdniki. Kishinev: Shtiintsa, 1974, 1978.
25. Славянский и балканский фольклор. М., 1989, с. 72 / Slavjanskij i balkanskij fol'klor. M., 1989, s. 72.
26. Українка Л. Святий вечір! К.: Наукова думка, 1976, т. 7, с. 12-14. / Ukrainka L. Sviatyj vechir! K.: Naukova dumka, 1976, t. 7, s. 12-14.
27. Франко І. До історії укр. вертепу ХVІІІ в. Львов, 1906, с. 71-73 / Franko I. Do istorii ukr. verterpu ХVІІІ v. L'vov, 1906, s. 71-73.
28. Харчишин О. Дослідження українсько-молдовських етнокультурних зв'язків у радянській фольклористиці: сучасне прочитання. In: Українсько-молдовські етнокультурні зв'язки. Т. 1: Міжнародні наукові читання пам'яті академіка Костянтина Поповича. Кишинів, 2015, с. 321-329 / Harchishin, O'lga, Doslidzhennya ukraїns'ko-moldovs'kih etnokul'turnih zv'yazkiv u radyans'kij fol'kloristici: suchasne prochitannya. In: Ukraїns'ko-moldovs'ki etnokul'turni zv'yazki. T. 1: Mizhnarodni naukovі chitannya pam'yati akademika Kostyantina Popovicha. Kishiniv, 2015, s. 321-329.
29. Харчишин О. З історії дослідження фольклору українців Молдови (1870–1930-ті рр.). In: Народнознавчі зошити, 2015, № 2, с. 370-375 / Harchishin, O'lga, Z istorij doslidzhennya fol'kloru ukrajnciv Moldovi (1870–1930-ti rr.). In: Narodoznavchi zoshiti, 2015, № 2, s. 370-375.
30. Шворак І. Календарні обряди Потур'я в контексті стародавніх народних вірувань. In: Матеріали Міжнародної науково-творчої конференції. Мистецька освіта і культура України ХХІ століття: Євроінтеграційний вектор. Одеса–Київ–Варшава, 2016, с. 271-273 / Shvorak I., Kalendarni obriady Potur'ia v konteksti starodavnikh narodnykh viruvan'. In: Materiali Mizhnarodnoi naukovі-tvorchoi konferentsii. Mystets'ka osvita i kul'tura Ukrainy ХХІ stolittia: Yevrointehratsijnyj vektor. Odesa–Kyiv–Varshava, 2016, s. 271-273.
31. Яцимирский Б. «Маланка» как вид святочного обрядового ряженья. In: Этнографическое обозрение, 1914, № 1–2, с. 46-47. / Jacimirskij B. «Malanka» kak vid svjatochnogo obrjadovogo rjazhenija. In: Jetnograficheskoe obozrenie, 1914, nr. 1–2, s. 46-47.

Informatori

Beșențova Nadejda, a.n. 1936, s. Gleadki, reg. Hmelnițki, Ucraina, informație culeasă în anii 1994–2002.

Sava Mariana, a.n. 1980, r-l Dubăsari, mun. Chișinău, informație culeasă în anii 2002–2003 (în cadrul participării la concursul municipal pentru tineret – 2003 și realizării referatului științific cu tema – Obiceiurile în Ajun de Anul Nou în Moldova și Ucraina, conducător științific S. Mariana).

Gacman Dorina, reg. Cernauti, Ucraina (informație culeasă în anul 2018, pozele din s. Crasna, reg. Cernăuți au fost trimise de dna Dorina. Sursa-internet: <https://stirileprotv.ro/exclusiv/stirile-tale/malanca-o-traditie-pastrata-cu-sfintenie-de-romanii-din-ucraina.html#photo=1> (vizitat 14.02.2019).

Babin Olga, a.n. 1941, s. Răcăria (sat ucrainean), r-l Râșcani, informație culeasă în anul 2018.

Anexa 1

MALANCA (mold.)

s. Bârnova, Ocnița
(Se începe cu o urătură, apoi se cântă cântecul Mălăncii)
[inf. Sava Mariana, mun. Chișinău]

Mălăncuța din Hârlău
Se plimba prin Movilău
În rochița și-n scufiță,
Ca o dalbă porumbiță.
Busuioc verde-n cărare,
Semănat de-o fată mare,
O-neimit de l-a-ngrădit
Ș-a silit de l-a plivi,
Ca să fie dăruit
La flăcăi fără musteață,
Care-nvață a strânge-n brață.
Ș-a săruta cu dulceață.
Mălăncuța-i fată mare,
Fată mare de-mpărat.
M-au cerut de măritat
Dar părinții nu m-au dat,

Mai bogat au așteptat,
 Mai bogat nu s-a-ntâmplat.
 S-a-ntâmplat un blestemat,
 Blestematu-i din alt sat.
 El când doarme forăiește,
 Cât mănâncă, clefăiește.
 Și se culă îmbrăcat,
 Și mănâncă nespălat.
 – Gospodari cinstiți de casă,
 Primiți Mălăncuța-n casă
 C-afară plouă varsă
 Și din streșină ne pică,
 Scumpe haine pe noi stică.
 – Las să strice nici nu-mi pasă,
 Că mai am haine acasă,
 Ard-o focul bogăție,
 Că-i mai mare sărăcie.
 Bogăția trece via,
 Mălăncuța-i cu urgia.
 Bogăția trece iazul,
 Mălăncuța-i cu necazul,
 Bogăția trece satu
 Mălăncuța-i cu răcatul
 Bogăția trece Prutul
 Mălăncuța-i cu urătul.
 Un hăit și jumătate
 La mulți ani cu sănătate!

МАЛАНКА (укр.)

Пісня під вікном:
 Ой, господарь, господаречку,
 Пусти в хату Меланочку,
 Меланочка чисто ходить,
 Нічого в хаті не пошкодить.
 Як пошкодить, то помие,
 Їсти зварить та й накриє
 Добрий вечір!
 – Просимо!
 Щедруючи, хлопці висміюють кепських господинь:
 Наша Меланка – неробоча,
 На ній сорочка парубоча...
 Люди ідуть на жнива,
 А Меланочка – на пива!
 Люди ідуть з серпами,
 А Меланочка – зі шклянками!
 Люди нажали по сім кіп,
 А Меланка – один сніп.
 Пішла Меланка на містечко,
 Купила собі пасьминечко.
 Пряла вона – від кур до кур,
 Напряла починків – один гур!
 Дала кицькам мотати,
 Кицьки взяли – втікати!

Збіглися люди – дзвонити,
 Кицьку з починком ловити!
 А ловили – не вловили,
 Нашу Меланку похвалили...

Далі Коза танцює під спів хору:
 Го-го-го, коза!
 Го-го-го, сира!
 Го-го-го, біла!
 Ой, розходилася, розвеселилася
 По всьому дому, по веселому!
 Де Коза ходить, там жито родить!
 Де не буває, там вилягає...
 Де Коза – ногою, там жито – копою!
 Де Коза – рогом, там жито – стогом!
 А в нас на Сандрівці усі хлопці – стрільці.
 Встрілили козу у правое вушко,
 В правое вушко – в саме сердечко!
 Тут коза впала, нежива стала,
 А міхоноша бере дудочку:
 Надулась жила, коза ожила
 Та й пішла коза. Та й стрибаючи,
 Та стрибаючи, гасаючи,
 Своїх діток та шукаючи!..
 Трреп, коза!
 В середину кола ввійшов орач. Хор співає:
 Твої воли,
 Мої воли –
 Гей, гей!
 А впереді
 Два ведмеді –
 Гей, гей!
 А в пригоні
 Дві ворони –
 Гей, гей!
 В колесниці
 Дві синиці –
 Гей, гей!
 Після орача витанцьовує сівач, а далі – ведмідь,
 журавель і чорт з рогами.

Анеха 2

Iuliana Babin (Chișinău, Republica Moldova). Doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Юлиана Бабина (Кишинев, Республика Молдова). Докторант, Кишиневский государственный педагогический университет им. Иона Крянгэ.

Yuliana Babin (Chisinau, Republic of Moldova). PhD student, State Pedagogical University „Ion Creangă” of Chisinau.

E-mail: iulianababin1987@yandex.ru

ORCID 0000-0001-8717-7092